

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van het Hof ten Bossche in Brakel (Opbrakel)

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 5 juli 2024 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 2, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 30 september 2024 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 5, §1, eerste lid, 3°.

Vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.6 tot en met 6.1.14;
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende vormvereisten zijn vervuld:

- De erfgoedwaarden zijn onderzocht.
- De resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier.
- Het voorlopig beschermingsbesluit werd getekend op 12 juni 2024 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 28 juni 2024.
- De zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van de voorlopige bescherming.
- De gemeente Brakel organiseerde een openbaar onderzoek van 15 juli 2024 tot en met 14 augustus 2024.
- Het besluit tot verlenging van de voorlopige bescherming werd getekend op 28 februari 2025 en werd bij uittreksel in het Belgisch Staatsblad bekendgemaakt op 11 maart 2025.
- De behandeling van de adviezen, opmerkingen en bezwaren is opgenomen als bijlage 3 bij dit besluit.

Motivering

Het monument gesloten hoeve Hof ten Bossche met gekasseide toegangsweg in Brakel is van algemeen belang wegens de volgende erfgoedwaarden:

- de historische waarde:

De gesloten hoeve Hof ten Bossche, ingeplant op de heuvelrug en open kouters nabij het Brakelbos in Opbrakel, heeft een grote historische waarde. Deze eeuwenoude landbouwwuitbating, is een belangrijke en zeldzaam geworden getuige van de feodale en

bestuurlijke geschiedenis in de ruime regio van Brakel en de invloed ervan op de landschappelijke ontwikkeling van Opbrakel.

De geschiedenis van het hof klimt minstens op tot de 14de eeuw, wanneer het pachtgoed de zetel en kern wordt van een afzonderlijke heerlijkheid Ten Bossche waaraan het hof zijn naam ook ontleent. De heerlijkheid Ten Bossche, ook gekend als Court au bois, ontstond in 1320 als achterleen van de heerlijkheid Opbrakel en bleef gedurende eeuwen in het bezit van dezelfde adellijke familie van Brakel, die over alle heerlijke rechten beschikte. Via het Hof ten Bossche beheerden de heren hun eigendommen aldaar, waaronder het omringende Brakelbos, ook al resideerden ze er niet zelf.

In de 17de eeuw was het Hof ten Bossche uitgegroeid tot één van de grootste landbouwexploitaties in de regio. De belangrijkste gebouwen van de gesloten hoeve waren deels in steen opgetrokken, wat tevens het prestige en belang van het hof aantoont. Het 17de-eeuwse boerenhuis, met restant van een gedenksteen, is hier een bijzondere getuige van.

In de tweede helft van de 18de eeuw kwam de heerlijkheid met pachthoeve en gronden, na verschillende eigendomswissels en rechtszaken, toe aan Jan Joseph Walckiers, heer van Galmaarden en Loenhout, grootgrondbezitter en speculant. Hij investeerde fors in het Hof ten Bossche en vernieuwde het pachtgoed aanzienlijk in de jaren 1790, na de Brabantse Omwenteling, met de bouw van een nieuw boerenburgerhuis, imposante langsschuur, wellicht ook met toegangspoort, wagenhuis en een voor hem voorbehouden paardenstal met remise. Zijn bouwproject bepaalde het actuele uitzicht.

Bij het einde van het ancien régime werden het feodaal stelsel en tiendrecht afgeschaft, wat voor veel landeigenaars grote gevolgen had. Ook Walckiers kwam in financiële nood en verkocht noodgedwongen al zijn bezittingen. Het Hof ten Bossche met het Brakelbos kwam daarop in handen van de Gentse rentenier, politicus en grootgrondbezitter Thadée van Saceghem die een groot deel van Opbrakel bezat. Het Hof ten Bossche verloor zijn bevoorrechte positie als heerlijke zetel, maar bleef een grote en voor de regio belangrijke pachthoeve van waaruit het beheer van het omringende landschap en een intensief bosbeheer gebeurden.

In de loop van de 19de en het begin van de 20ste eeuw verkleinde het areaal van het Hof ten Bossche als pachthoeve en verminderde de band met het Brakelbos geleidelijk. Het feitelijke beheer van het Brakelbos vanuit het Hof ten Bossche werd in het midden van de 20ste eeuw stopgezet toen de pachthoeve een gewoon landbouwbedrijf werd.

De historische waarde schuilt ook in de relatie met de geknikte gekasseide toegangsweg, waarvan het tracé minstens teruggaat tot de 17de eeuw maar wellicht nog ouder is. De toegangsweg loopt namelijk ten noordwesten naar Vloesberg (Flobecq) en ten noordoosten naar een kleine woonkern te Pullem. De weg is vanouds verhard met kasseien, die in het begin van de 20ste eeuw hersteld werden met kinderkoppen uit Waalse steengroeves (Lessines of Quenast).

- de architecturale waarde:

Het vroegere pachthof Hof ten Bossche heeft architecturale waarde als gesloten landbouwwitbating met een zeer herkenbaar en bewaard ensemble van gewitte hoevegebouwen uit de 17de, het laatste kwart van de 18de en het begin van de 19de eeuw, geschikt rond een gekasseid erf en bereikbaar via een gekasseide toegangsweg.

Tijdens het ancien régime waren er in de Vlaamse Ardennen en in de ruime regio van Brakel meerdere belangrijke landbouwwitbatingen met gesloten aanleg die gesticht waren door of afhankelijk waren van abdijen, kloosters of feodale besturen. Het Hof ten Bossche, ontstaan in de 14de eeuw als pachthoeve van het onderleen Ten Bossche, is

hier een zeldzame en herkenbare getuige van in vergelijking met veel van dergelijke hoeves die doorheen de eeuwen ingrijpend werden verbouwd of volledig verdwenen.

De gesloten configuratie en functionele inplanting van de hoevegebouwen klimmen minstens op tot de eerste helft van de 17de eeuw en werden bij latere aanpassingen steeds gerespecteerd. De woonzone bevindt zich noordelijk, de stalvleugel en een vroeger wagenhuis respectievelijk westelijk en oostelijk, en zijn in hun geheel beschut en beschermd door een grote schuur (mogelijk gebruikt als tiendenschuur) zuidelijk.

Tot nu bleven oudere structuren, zoals het 17de-eeuws éénlaags boerenhuis in de noordelijke woonvleugel behouden. Dit 17de-eeuws boerenhuis is de oudste stenen constructie op de site en veruitwendigt het belang van de vroegere pachthoeve als zetel van de heerlijkheid en zijn invloed op het bijhorende landbouwareaal en bosgebied. Zowel het uitwendig voorkomen (met onder meer typerende natuursteenelementen, houten daklijst met consolenrij, muurankers met krul, buitenkeldertrap) als binnenstructuur en interieurelementen (met onder meer gewelfde kelder, gotische haard, balkenlaag met uitgewerkte moerbalk, tegelvloeren) bleven bewaard.

De overige gebouwen van het Hof ten Bossche dateren grotendeels uit het laatste kwart van de 18de eeuw. Vlak na de Brabantse Omwenteling liet speculant Jan Joseph Walckiers een nieuw boerenburgerhuis (1790-1791 volgens gevelsteen), een imposante langsschuur (1793), en wellicht ook een toegangspoort, een wagenhuis en een voor hem voorbehouden paardenstal met remise bouwen ter vervanging van oudere volumes. Een oostelijke stalvleugel kwam er in 1805 nog bij. Dit bouwproject bepaalde het actuele uitzicht van het Hof ten Bossche. Het is illustratief en representatief voor de bouwevolutie van agrarisch erfgoed en het late versteningsproces op het platteland. Waarbij in de 17de eeuw nog bedrijfsgebouwen in hout- of vakwerk waren opgetrokken, was het Hof ten Bossche op het einde van de 18de eeuw en begin van de 19de eeuw volledig versteend.

Het hoge boerenburgerhuis is herkenbaar als een 18de-eeuws gebouw vanwege de muurvlechtingen, muur- en schouwankers, het gebruik van blauwe hardsteen in de rechte deuromlijstingen, de dorpels en negblokken. Al primeerde het functioneel karakter bovenop de decoratieve afwerking, wat vooral aan de erfzijde met onder meer een laadluik voor de grote zolder en een uitbouw, voorheen met sanitaire voorzieningen, zichtbaar is. Een deel van het boerenburgerhuis was vanouds afgescheiden en voorbehouden voor de heer, wat zich vertaalde in de binneninrichting. Na de omvorming tot privé landbouwbedrijf werd de binnenindeling deels gewijzigd. De oorspronkelijke structuur en een aantal interieurelementen (zoals onder meer de gewelfde kelder met keldertrap) bleven wel behouden. Ook de bakstenen bedrijfsgebouwen zijn typologisch en naar materiaalgebruik representatief voor 18de- en begin 19de-eeuwse hoeve-aanhorigheden. Het dakoverstek op schoorwerk, de verwerking van blauwe hardsteen, troggewelven in baksteen of in halfronde dakpannen op overhoekse kinderbalken zijn allemaal kenmerkende elementen.

De gekasseide toegangsweg en het gekasseide erf met centraal de vroegere mestvaalt en geleide blauwe regen én de vroegere moestuin ten oosten van het hof zijn traditionele en onontbeerlijke componenten van het historische hoeve-erf.

- de ruimtelijk-structurerende waarde:

De ruimtelijk-structurerende waarde wordt bepaald door het beeldbepalende karakter van het Hof ten Bossche in relatie tot het omringende open kouter- en boslandschap. De voormalige gesloten pachthoeve is vanouds van ver zichtbaar, fungeert als een baken in het landschap én bepaalt in sterke mate het uitzicht van de omgeving waar de hoevesite historisch mee verbonden is.

Reeds in de 14de eeuw was de belangrijke landbouwwuitbating op het hoogste en veiligste punt van een bronrijk gebied en aan de rand van het Brakelbos ingeplant. Vanuit deze centrale en strategische positie werd het landgebruik gedurende eeuwen bepaald en het nabijgelegen Brakelbos beheerd. Dit historisch gebruik bepaalde onder meer de nog steeds zichtbare blokvormige perceelstructuur van de kouters, de gekasseide weg die het landschap doorsnijdt, en de aanwezigheid van een boomgaard, vijver en moestuin als kenmerkende hoeve-elementen bij het Hof ten Bossche.

- de archeologische waarde:

De geschiedenis van het vroegere heerlijke pachthof is gedocumenteerd vanaf de 14de eeuw. De inplanting, configuratie en voorkomen van het bovengrondse gebouwenbestand, en de bouwevolutie die de site onderging, is gekend vanaf de 17de eeuw. De gekasseide toegangsweg en de waardevolle gebouwen rondom het gekasseide erf dateren uit de 17de, 18de en begin 19de eeuw. Oudere structuren of resten van vroegere bouwfases met archeologisch potentieel, die de bouwhistoriek kunnen verduidelijken, bevinden zich waarschijnlijk nog in de ondergrond.

DE VLAAMSE MINISTER VAN BEGROTING EN FINANCIËN, VLAAMSE RAND,
ONROEREND ERFGOED EN DIERENWELZIJN BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden definitief beschermd als monument:

Gesloten hoeve Hof ten Bossche met gekasseide toegangsweg, Ronsesestraat 265, Brakel (Opbrakel), bij het kadaster bekend als: Brakel, 2de afdeling, sectie A, perceelnummer 12C.

Het plan met de aflijning is opgenomen als bijlage 1 bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van het monument is opgenomen als bijlage 2 bij dit besluit.

Art. 2. De erfgoedwaarden van het monument zijn:

- 1° historische waarde;
- 2° architecturale waarde;
- 3° ruimtelijk-structurende waarde;
- 4° archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

Het Hof ten Bossche is een imposante pachthoeve gesitueerd in de zuidwesthoek van de Brakelse deelgemeente Opbrakel in de Vlaamse Ardennen vlakbij de Waalse gemeente Vloesberg (Flobecq). De hoeve is ingeplant op een van de hoogste punten in de open kouters grenzend aan het Brakelbos.

Toegangsweg en moestuin. Het hof ligt ten oosten van de steenweg naar Ronse waarop de gekasseide geknikte toegangsweg van de hoeve uitgaat. De gekasseide weg gaat terug op een minstens tot de 17de eeuw opklimmend tracé en werd in het begin van de 20ste eeuw hersteld met porfier van Lessines of Quenast. Hij loopt voor en voorbij de hoeve en takt zowel ten westen als ten oosten af. Ten westen loopt de kasseiweg

langsheen de 19de-eeuwse stalvleugel en gaat hij ter hoogte van de nieuwe langsschuur over in een aarden landweg. Ten oosten, tussen de vroegere remise en moestuin, is de brede oprit samengesteld uit meerdere delen waarvan de oudste kasseien met onregelmatigste vorm zich nabij de toegangspoort bevinden. Het gekasseide pad gaat voorbij de hoeve over in een veldwegel die noordoostwaarts leidt naar een oude woonkern ter hoogte van Pullem en de Pieter Hoelmanstraat.

Het oostelijk deel van het perceel is ingevuld met een stuk weiland en een met een haag beschutte moestuin.

Inplanting en algemeen voorkomen gebouwen, erf en poort. Het historische Hof ten Bossche omvat een architecturaal waardevol gebouwenbestand uit de 17de eeuw, de jaren 1790-1791, 1793 en 1805

De vroegere pachthoeve is samengesteld uit overwegend gewitte bakstenen hoevegebouwen van één tot twee bouwlagen op een gepikte plint. De volumes met min of meer rechthoekige aanleg zijn ingeplant rondom een zeer ruime gekasseide binnenplaats, die in het begin van de 20ste eeuw gedeeltelijk hersteld werd met porfier van Lessines of Quenast. Centraal op het erf bevindt zich de vroegere grote rechthoekige, half ingegraven mestvaalt, vandaag binnen zijn oude contouren beplant. Tal van oude monoliete hardstenen drink- en voederbakken, onder meer afkomstig uit de stallen, zijn opgesteld op het erf.

De toegang tot het hof situeert zich in de noordoosthoek, die is afgesloten door een brede schuingeplaatste rechthoekige verankerde toegangspoort met massieve hardstenen negblokken, houten latei en onder ezelsrug. De poort is tegen het 17de-eeuwse boerenhuis aangebouwd. Voortgaande op het materiaalgebruik klimt deze poort minstens op tot de 18de eeuw en maakte ze wellicht deel uit van de bouwcampagne van J.J. Walckiers.

Woonvleugel (ten noorden). De woonvleugel, langsheen de toegangsweg situeert zich ten noorden van het erf en gaat qua bestemming en configuratie ook terug op de 17de-eeuwse toestand. De actuele vleugel is een samenstel van meerdere gebouwen uit diverse bouwperiodes: een éénlaags 17de-eeuws boerenhuis, een hoger boerenburgerhuis van 1790-1791, gebouwd door J.J. Walckiers, én de vroegere stal annex remise van de heer die verbonden is met de haaks geplaatste stalvleugel van 1805.

De noordoostelijke hoek wordt ingenomen door een deels bewaard 17de-eeuwse boerenhuis. Een sterk verweerde vierkante zandstenen gevelsteen midden in de oostelijke zijpuntgevel en tussen twee ronde zoldergaten is hier aan gelinkt. De steen was vroeger vermoedelijk gesierd met een wapenschild van de heerlijkheid of de heer van Ten Bossche gevat in een barokke randversiering met fragmenten van rocailles en Franse Lelie.

Het boerenhuis telt drie traveeën en één bouwlaag onder een steil pannen zadeldak en is toegankelijk via het aanleunende boerenburgerhuis. Zowel aan erf- als straatzijde zijn er alleen vensters. De smalle rechthoekige getraliede vensters in de voorgevel zijn de oorspronkelijkste muuropeningen. De drie diepe hoge vensters met luikduimen op hardstenen dorpel, waarvan één boven de met een houten luik afgesloten buitenkeldertrap, in de erfgevel sluiten stilistisch aan met deze van het 18de-eeuwse boerenburgerhuis en werden dan wellicht ook gewijzigd.

Het boerenhuis is opgebouwd uit baksteen met verwerking van zandsteen onder meer in de hoekkettingen aan weerskanten van de oostelijke zijpuntgevel, in de dorpels van de

smalle getraliede rechthoekige vensters en in de omkadering van de keldergaten in de voorgevel. De fraaie gevelankers met krul in de beide lijstgevels onder een dakoverstek waarvan de houten dakvoet rust op een verzorgde geprofileerde consolenrij zijn typerend voor de 17de eeuw.

Een jongere lage zijaanbouw onder lessenaarsdak tegen de oostelijke zijgevel incorporeert sinds de tweede helft van de 20ste eeuw een lemen bakoven die inwendig is aangesloten op het rookkanaal van het boerenhuis.

Aan de westzijde van het 17de-eeuwse boerenhuis paalt een ruim *eind-18de-eeuwse boerenburgerhuis*, gebouwd in 1790-1791 door eigenaar J.J. Walckiers, aan voorzijde met jonger ommuurd voortuintje.

Het centraal geplaatste hogere gebouw van vijf traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak met dakklokje domineert de noordvleugel volledig. Het is een prominent gebouw maar zonder uitgesproken decoratieve afwerking. De verankerde baksteenbouw heeft een traditionele dubbelhuisopstand en wordt zowel aan erf- als voorzijde gekenmerkt door het functioneel gebruik van blauwe hardsteen voor deuromlijstingen, afgeronde bordessen, vensterdorpels- en hoekstenen. Zowel de omlijstingen als dorpels zijn in het gevelvlak ingewerkt, wat typisch is voor 18de-eeuwse landelijke gebouwen. De deuromlijsting van de voor- en erfdeur is daarbij extra versierd met een eenvoudig omlopend concaaf lijstje.

Een bakstenen daklijst op muizen- en tandlijstjes onder de overstekende dakgoot lijnt de beide lijstgevels af. De zijpuntgevels zijn opgebouwd met muurvlechtingen. In de westelijke zijpuntgevel is nog een gesmeed ijzeren dubbelhartvormig muuranker aan de basis van de schouw (ter bevestiging van de nokbalk) bewaard. Een gelijkaardig hartvormig anker bleef ook behouden in de smalle uitbouw aan de erfzijde.

In de voorgevel, ongeveer midden onder de hoge en opvallende bovenvensterrij en boven het gedichte bovenlicht van de voordeur, is er een merkwaardige vierkante zandstenen gevelsteen ingewerkt. Hierop zijn symbolische motieven zoals kruisen en cirkels met een zesdelig gestileerd bloemmotief, evenals een nog grotendeels leesbaar opschrift: "1790 ANNO 1791 HOE TROEBEL TEYDEN" aangebracht.

De muuropeningen in de voor- en erfgevel zijn verschillend geordend, waarbij de voorzijde de meeste regelmaat vertoont. De begane grond telt per travee slechts één venster of deur, al is volgens sporen in het metselwerk in de laatste westelijke travee die voorheen voorbehouden was voor de heer, ooit een muuropening (privévoordeur) gedicht. De bovenvensterrij is opgebouwd uit per twee en drie gekoppelde vensters. Alle vensters, inclusief de getraliede ramen aan de voorzijde, behielden luikogen wat er wijst dat deze vroeger van luiken voorzien waren.

De erfgevel vertoont onregelmatigere muuropeningen met een gekoppeld benedenvenster ten oosten van de erfdeur en een laaddakvenster met overstekend zadeldakje ten westen van de erfdeur. De erfzijde wordt begrensd door een smalle uitbouw met vroegere sanitaire voorzieningen voor de pachter op de begane grond en erboven voor de heer. Tegen de erfgevel groeit een oude blauwe regen op brede stam die langsheen de gevel naar de beplante mestvaalt wordt geleid.

Interieur. Het *17de-eeuwse boerenhuis* van één bouwlaag is deels onderkelderd en volledig overzolderd. Onder de oostelijke travee is er een noord-zuid georiënteerde tongewelfde kelder aanwezig, die bereikbaar is via een buitenkeldertrap aan de erfzijde. Achter het houten kelderluik is de keldertoeegang deels verstevigd met natuursteen, de

trap treden zijn in hardsteen en in de kelder is nog een kaarsnis of maziërgat. Het tongewelf zit onder de meest oostelijke kamer met gotische schouw en de aanpalende achterkamer. Het is één van de twee oorspronkelijke kelders onder het 17de-eeuwse woongedeelte.

De begane grond is toegankelijk via het boerenburgerhuis waarmee het inwendig verbonden is. Een smalle gang verdeelt het ondiepe 17de-eeuwse boerenhuis in twee delen, waarbij de vroegere opkamer en een trap naar de zolder zich aan de noordkant (voorzijde) bevinden. Oostwaarts ten einde van de gang zijn de twee meest authentieke ruimtes. In de zuidoostelijke kamer aan erfzijde is er tegen de oostelijke buitengevel nog een brede 17de-eeuwse gotische haard met geprofileerde zandstenen haardwangen aanwezig. De schouwboezem is eenvoudig gestuukt. De kamer is overdekt door een oorspronkelijke samengestelde balklaag, waarvan een zware moerbalk met een verzorgde gedecoreerde balkzool (wolfstandmotief/voluitmotief) deels boven een tussenmuur zit. De balklaag is tevens bewaard in de achterkamer en loopt mogelijk ook door onder de jongere verlaagde plafondafwerking van de gang en voorste vertrekken. In de kleine noordoostelijke achterkamer aan de voorzijde, is er naast de houten balklaag ook nog een typische rode tegelvloer en een afbuigend rookkanaal aanwezig. Het éénlaagse boerenhuis is volledig overzolderd. De zolder is voorzien van een oude spantenstructuur en betegelde zoldervloer.

Interieur. Het 18de-eeuwse boerenburgerhuis was aanvankelijk opgedeeld in een oostelijk deel voor de pachter en het westelijke deel voor de heer. Tot de jaren 1950 waren kamers op de gelijkvloerse en eerste verdieping in de eerste traveeën voor de eigenaar als zomerverblijf gereserveerd. Nadien werd de indeling en aankleding aangepast. De oorspronkelijke dragende structuren zitten nog onder de jongere afwerking, ook de overkluizende zolder en één van de twee gewelfde kelders bleef bewaard.

De bewaarde kelder ligt onder de smalle haakse keuken en de voordeur, parallel aan de voorgevel en is toegankelijk via een driedeuengeheel in de actuele leefruimte. De oorspronkelijke kwartslagkeldertrap met hardstenen treden komt uit in de relatief hoge kelder met bepleisterd gedrukt tongewelf. Halverwege is er aan de voorgevel een keldervenster. De vloer is bedekt met originele (gepolijste) hardstenen tegels.

De vroegere dubbelhuisindeling is op de begane grond niet meer duidelijk herkenbaar. De zuidelijke erfdeur geeft direct toegang tot de vergrote en heringerichte leefruimte. Een driedeuengeheel in de noordoostelijke hoek geeft uit op de keuken, de kelder en het 17de-eeuwse boerenhuis. Tegen de oostelijke binnenmuur is een haard met rookkanaal. Een balk met brandsporen, afkomstig van de 18de-eeuwse langsschuur, is in het interieur ingewerkt. Twee deuren in de westelijke binnenmuur sluiten respectievelijk de trap naar de bovenverdiepingen en naar de grote eetkamer aan de voorzijde af. De bovenverdieping herbergt nog de dragende structuur. De hoge zolder beneemt de hele oppervlakte van het boerenburgerhuis en werd vroeger onder meer gebruikt voor de opslag van granen via het laadluik aan erfzijde. De ruimte wordt gekenmerkt door een hoge gemetste muurplaat en oude spanten.

Voormalige remise en stal van de heer (ten noorden). Bij het voor de heer voorbehouden deel hoorden vanouds ook een paardenstal en koetshuis of remise. Deze zijn ondergebracht in het lage volume ten westen van het boerenburgerhuis dat verbonden is met het de haakse stalvleugel en afgedekt door een ver op schoorwerk overstekend snijdend pannenzadeldak. De remise onder houten dakspant is aan de erfzijde open. De

oorspronkelijke rechthoekige opening aan de voorzijde werd in de loop van de 20ste eeuw gedicht in functie van de omvorming tot halfopen paardenstal.

De aanpalende oorspronkelijke paardenstal is een kleine verankerde baksteenbouw met eveneens gewitte gevels op een gepikte plint, die wellicht ook tot het einde van de 18de eeuw (bouwfase J.J. Walckiers) of het begin van de 19de eeuw (bouwfase westelijke stalvleugel) opklimt. De rechthoekige deur en dito venster aan erfzijde zijn gevat in een houten omlijsting.

Interieur. Binnenin bleef de oorspronkelijke en volledig afgesloten zoldering bewaard die volgens een oude techniek bestaat uit halfgebogen pannen op overhoeks geplaatste kinderbalken.

Stalvleugel (ten westen). De westzijde van het erf wordt volledig afgesloten door een lange éénlaagse stalvleugel vroeger bestemd als paarden- en koestallen. Opgetrokken op de plaats van een oudere vleugel in 1805 volgens de datuminscriptie '1805' onder een driehoekige beeldnis in de latei van één van de twee in hardsteen gevatte staldeuren aan erfzijde.

De verankerde gewitte baksteenbouw op de traditionele gepikte plint is zowel aan de erf- als voorgevel afgelijnd door getrapte daklijsten. Een pannen zadeldak dat ook doorloopt over de stal en remise van de heer dekt het landgebouw geheel af. Aan de erfzijde heeft het dak een traditionele brede dakoverstek, gedragen door houten schoren waaronder een aantal oude hardstenen voederbakken opgesteld staan. Een ijzeren waterpomp links van de eerste staldeur is naar verluidt aangesloten op een diepe en brede waterput onder het erf. De brede poort in de zesde travee van de langsgevel en de kleinere toegang in noordwesthoek werden bij de omvorming van de stal gedicht, waarvan de sporen nog zichtbaar zijn.

Interieur. De stal is een grote open ruimte. Aanvankelijk was het gebouw opgedeeld in een paardenstal (ten zuiden) en een koestal (ten noorden), en van elkaar gescheiden door een brede poort waarvan men de sporen nog in de buitengevel ziet. In de loop van de 20ste eeuw werd de buitenpoort gedicht, de opdeling binnenin gewijzigd en de ronde verluchtingsgaten in de voorgevel door rechthoekige stalvensters vervangen.

Desalniettemin herbergt het bedrijfsgebouw nog tal van oorspronkelijke elementen. De vroegere paardenstal ten zuiden is nog volledig afgedekt door een samengestelde balkenlaag met halfgebogen pannen op overhoekse kinderbalken, sterk gelijkend op deze in de paardenstal in de noordvleugel. Het gewelf van de koestal bestaat uit bakstenen troggewelven tussen ijzeren liggers. Ook de baksteenvloer en een aantal hardstenen schotten in de koestal zijn bewaard gebleven.

Langsschuur (ten zuiden). Aan de zuidzijde van het erf bevinden zich de erf- en achtergevel van de eind-18de-eeuwse langsschuur, omstreeks 1793 gebouwd door J.J. Walckiers. Deze schuur verving een ouder bedrijfsgebouw die mogelijk ook als tiendenschuur fungeerde en waarvan de inplanting en functie minstens terug ging tot de 17de-eeuwse situatie. Met uitzondering van de langsgevels brandde de 18de-eeuwse schuur in 1985 af, waarna de behouden erf- en achtergevel in de jongere constructie geïntegreerd werden. De erfzijde is afgesloten door een massieve gewitte blinde bakstenen gevel van vijf traveeën geleed door zware lisenen met lange ijzeren muurankers. De verankerde bakstenen achtermuur met benadrukte lintvoegen is aan het zicht onttrokken.

Remise (ten oosten). Een vroegere remise, tussen de toegangspoort en de langsschuur, sluit als laatste aanhorigheid het erf ten oosten af. Het was voorheen een wagenloods, die in de 20ste eeuw omgevormd werd tot een stal en heden terug als wagenhuis en berging wordt gebruikt. Dit relatief ondiepe éénlaagse landgebouw van vier traveeën onder een afgewolfd pannen zadeldak is schuin ingeplant, en klimt mogelijk ook op tot het laatste kwart van de 18de eeuw (de bouwcampagne van J.J. Walckiers) of het begin van de 19de eeuw. De verankerde baksteenbouw heeft aan de erfgevel drie gedichte korbogige muuropeningen waarin later rechthoekige stalvensters werden geplaatst. Vooraan is een dubbele poort onder een gevelbrede zware houten latei onder een open rechthoekig laadluik in de afgeknotte voorpuntgevel. Als een soort schampsteen om het gebouw tegen aanrijdingen te beschermen, is de plint op de rechter gevelhoek afgerond en getrap uitgemetseld.

Interieur. De één travee brede binnenruimte is voorzien van een doorlopende baksteenvloer. De oostelijke binnenmuur (erfzijde) is naar binnen toe verstevigd met brede lisenen aan weerskanten van de drie vroegere korbogige openingen. Drie spanten worden gedragen door een aantal dwarsgebinten. De zoldering is deels open en deels samengesteld uit boomstammen of rondhouten op de dragende zolderbalken, veelal gekend als 'dilt'.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor het monument zijn:

- 1° de algemene doelstelling van de bescherming als monument is het behoud van de erfgoedkenmerken en -elementen van de gesloten hoeve Hof ten Bossche met gekasseide toegangsweg die de basis vormen voor de erfgoedwaarden;
- 2° de bescherming als monument beoogt het behoud van de erfgoedelementen van de gekasseide toegangsweg en van het Hof ten Bossche, zowel in het exterieur als in het interieur. Elke beheersdaad vereist een geïntegreerde en duurzame aanpak waarbij de impact op het geheel wordt afgewogen en waarbij de draagkracht niet wordt overschreden;
- 3° de bescherming beoogt dat de afleesbaarheid en herkenbaarheid van de typologie die het Hof ten Bossche als gesloten hoeve met aanhorigheden, gekasseid erf en gekasseide toegangsweg kenmerkt, en de ensemblewaarde tussen exterieur en interieur gerespecteerd worden;
- 4° met betrekking tot het exterieur van het Hof ten Bossche beoogt de bescherming als monument het behoud van de buitenarchitectuur qua schaal, volumewerking, materiaalgebruik en decoratieve gevelafwerking. De herkenbaarheid van de gesloten hoeve met gebouwonderdelen uit de 17de, 18de en 19de eeuw en de grote aandacht voor het behoud van het authentieke voorkomen en de afwerking, zijn hierbij van belang;
- 5° met betrekking tot het interieur beoogt de bescherming het behoud van de herkenbaarheid, van de dragende structuren van de gebouwen, de ruimteverdeling en de betekenisvolle interieurelementen;
- 6° de bescherming beoogt het behoud van de kenmerkende landschappelijke en houtige historische erfgoedelementen van het hoeve-ensemble zoals de moestuin en de geleide blauwe regen;
- 7° de bescherming als monument ondersteunt de huidige functie of een andere invulling van het Hof ten Bossche in de toekomst, mits respect voor de beschreven erfgoedelementen en -kenmerken;
- 8° voornoemde beheerdoelstellingen zijn ontstaan op basis van onderzoek in situ, literatuur- en archiefonderzoek. Dit sluit niet uit dat bij toekomstige werken en verder

onderzoek gegevens bekend worden die ertoe leiden dat de omschreven beheersdoelstellingen kunnen worden verfijnd, genuanceerd of aangepast;

- 9° het is wenselijk om toekomstig beheer van de directe hoeveomgeving van het Hof ten Bossche, gevat in het cultuurhistorisch landschap 'Brakelbos met Hof ten Bossche en vallei van de Sassegembeek' af te stemmen op de erfgoedwaarden van het Hof ten Bossche. Deze directe hoeveomgeving omvat onder meer de boomgaard met vijver en de doorlopende landweg, die een duidelijke historische link en een sterke ensemblewaarde met het Hof ten Bossche hebben.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden het monument in stand en onderhouden het door:

- 1° het monument als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het monument regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in het monument:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het verwijderen, vervangen, wijzigen of verstevigen van constructieve elementen;
- 3° het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verweer en aantasting;
- 4° het uitvoeren van de volgende werken aan het dak en de buitenmuren van constructies:
 - a) het verwijderen, vervangen of wijzigingen van het dakvolume, de dakbedekking, de dakconstructie en gootconstructies;
 - b) het verwijderen van voegen en het hervoegen;
 - c) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van de kleur, textuur of samenstelling van de afwerkingslagen;
 - d) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van buitenschrijnwerken, deuren, ramen, poorten, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, beslag, hang- en sluitwerk;
 - e) het aanbrengen, verwijderen, vervangen of wijzigen van aard- en nagelvaste elementen, smeedijzer en beeldhouwwerk, inclusief nieuwe toevoegingen;
- 5° het uitvoeren van de volgende handelingen aan of in het interieur:
 - a) het uitvoeren van destructief materiaaltechnisch onderzoek;
 - b) het uitvoeren van structurele werken en het toevoegen van nieuwe structuren;
 - c) het uitvoeren van werken die het uitzicht of de indeling van het interieur wijzigen;
 - d) het verwijderen, vervangen of wijzigen van historische materialen en het toepassen van behandelingen met als doel de historische materialen te reinigen, te herstellen, te verduurzamen of te beschermen tegen verwerking en aantasting;
 - e) het verwijderen, vervangen of wijzigen van plafonds, gewelven, vloeren, trappen, wand- en plafondafwerking, binnenschrijnwerken, inclusief de al dan niet figuratieve beglazing, lambrisering, beslag, hang- en sluitwerk, en van de waardevolle interieurdecoratie;

- f) het bepleisteren van niet-bepleisterde elementen of het bepleisteren met een andere samenstelling of textuur, alsook het ontleisteren van bepleisterde elementen;
 - g) het beschilderen van ongeschilderde elementen of het schilderen in andere kleuren of kleurschakeringen of met een andere verfsoort dan de aanwezige.
- 6° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
- a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen, met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad ten behoeve van veekering;
 - c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
 - d) het vellen of beschadigen van bomen en struiken of kleine landschapselementen die opgenomen zijn in het beschermingsbesluit of in een goedgekeurd beheersplan, en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de bomen en de struiken die opgenomen zijn in het beschermingsbesluit of in een goedgekeurd beheersplan tot gevolg kan hebben;
 - e) het fundamenteel en structureel wijzigen van de aanleg van erfbepantingen;
 - f) het aanleggen of wijzigen van verharding met een minimale gezamenlijke grondoppervlakte van 30 m² of het uitbreiden van bestaande verhardingen met minimaal 30 m², met uitzondering van verhardingen geplaatst binnen een straal van 30 meter rond een vergund of een vergund geacht gebouw;
 - g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen.

Er is geen toelating vereist voor:

1° regulier onderhoud;

2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel, 04/06/25

De Vlaamse minister van Begroting en Financiën, Vlaamse Rand,
Onroerend Erfgoed en Dierenwelzijn,

Getekend door: Ben Weyts (Signature)
Getekend op: 2025-06-04 19:28:10 +02:00
Reden: Ik keur dit document goed

Weyts Ben

Ben WEYTS